

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Юзишин Д.Ю.,
студент 3 курсу ІПСТ

Науковий керівник : к.ю.н., доцент
кафедри приватного та публічного права **Кипич І.В.**
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

В доповіді досліджується історичний розвиток системи захисту прав людини. Запропоновано висновки і рекомендації по удосконаленню системи захисту названих прав.

Ключові слова: права людини, права громадянина, права кожного, історія розвитку права громадянина, права громадян України, права громадян ЄС.

Постановка проблеми. Права та свободи людини та громадянина є важливим надбанням людства, важливим елементом у процесі становлення та соціалізації кожного індивіда, адже дають йому можливість задовольняти свої потреби та реалізовувати власний потенціал у різних сферах життя. Особливе місце у системі права і свободи людини і громадянина займають конституційні права та свободи, які разом із відповідними обов'язками встановлені в основному законі кожної держави.

Виклад основного матеріалу. Ідея того, що люди володіють невід'ємними правами, корениться в багатьох культурах і стародавніх традиціях. Численні приклади шанованих правителів і найважливіших збірників законів з історії людства показують нам, що цінності, втілені в правах людини, не є ні «західним винаходом», ні винаходом ХХ століття.

У 539 році до н. Армія Кіра Великого, першого царя стародавньої Персії, завоювала місто Вавилон.

Відомий сьогодні як циліндр Кіра цей стародавній документ вважається першою у світі хартією про права людини. Його перекладено на всі шість офіційних мов Організації Об'єднаних Націй, і його положення відображені в перших чотирьох статтях Загальної декларації прав людини.

Із Вавилону ідея прав людини швидко проникла до Індії, Греції та, нарешті, до Риму.

Там народилася ідея «природного права», оскільки було помічено, що люди схильні дотримуватись певних неписаних правил, а римський закон був заснований на раціональних ідеях, почерпнутих з природи речей.

Звід законів Хаммурапі у Вавилонії (близько 2000 р. е.) був першим писаним кодексом законів, заснованих цим царем Вавилону. У ньому давалося обітницю «вчиняти в царстві справедливе правління, винищувати злих і жорстоких, і не дозволяти сильним утискувати слабких, просвічувати країну і сприяти благополуччю народу».

Багато правознавців вважають, що права людини, як якийсь набір правил поведінки по дотриманню взаємних зобов'язань і відповідальності людини, суспільства і держави, з'явилися в Стародавній Греції.

Цивільні права в Греції були нерозривно пов'язані з особистісним початком в господарському і суспільному житті, зі свободою і демократією, з формою прямого народовладдя в державі.

У XVII і XVIII століттях деякі філософи в Європі висунули концепцію «природних прав». Так визначалися права, якими особистість володіє в силу своєї приналежності до людського роду, а не як громадянин певної країни або член певної релігійної або етнічної групи. Думка про те, що з природних прав людини повинні витікати певні юридичні права, отримувала всі більшу визнання і стала знаходити відображення в конституціях ряду країн.

У 1789 році французи скинули у себе в країні монархію і заснували перший Французьку республіку. Декларація була народжена революцією і

написана представниками духовенства, дворянства і простих громадян, які таким чином реалізували ідеї знаменитих просвітителів, таких як Вольтер, Монтеस्क'є і Руссо.

У 1776 році більшість британських колоній в Північній Америці, прийнявши Декларацію незалежності Сполучених Штатів, проголосили свою незалежність від Британської імперії.

Декларація в значній мірі ґрунтувалася на теоріях Локка і Монтеस्क'є , про «природні права» людини, вона надихала Французьку революцію і повстання проти іспанського панування в Південній Америці.

Наразі деякі регіони світу утворили свої власні системи захисту прав людини, які існують поряд з системою, створеною в рамках ООН.

До справжнього часу існують регіональні установи захисту прав людини в Європі, Америці, Африці і арабських державах; в Азіатсько - Тихоокеанському регіоні таких поки що не є. Тим не менше, більшість країн цього регіону ратифікували головні угоди і конвенції ООН по прав людини і таким чином висловили свою згоду з загальними принципами, і визнали себе суб'єктами міжнародного права в сфері прав людини.

Українська термінологія прав людини бере виток із Правди, міжнародних договорів та інших юридичних актів Київської Русі. По Руській Правді у Київській Русі був смертної кари, поважалось право власності. Становище жінки за давньоруським правом було набагато вище, ніж за давньогерманським і римським правом, перед лицем яких жінка, дочка, дружина, мати завжди потребували опікуна і виступали все життя неправомірними. Навпаки, в Україні жінка за життя чоловіка зберігала своє окреме майно, яке і після його смерті не входило до загальної спадщини: жінка сама ставала повноправним главою сім'ї ("Якщо жінка залишається після чоловіка вдовою, то дати їй частину з майна, а що дав йому людина за життя свого, то залишається йому поперх того

Пакти та Конституції законів і свобод Війська Запорізького між Гетьманом Філіпом Орликом і між старшиною, полковниками, а також

названим Військом Запорізьким 1710 р. включають статті про захист недоторканності законів і свобод; про право власності не лише Гетьмана, а й ченців, священників, бездітних вдів, виборних та рядових козаків, палацових слуг та приватних осіб; про право обирати козацьких та простих чиновників, особливо полковників вільним волевиявленням та голосуванням; про право вдів козаків, їхніх дружин та дітей-сиріт, жінок, чоловіки яких перебувають на війні або на якихось військових службах, бути вільними від загальних повинностей та сплати податків. У Конституції декларується ідея "виправлення та піднесення своїх вроджених прав і свобод", відновлення всіх природних прав та рівності

Ідею прав людини було визнано в колах українських громадських діячів. Тарас Шевченко у поемах оспівував свободу людини. Михайло Драгоманов у конституційному проекті передбачав конституційну свободу людини, забезпечення недоторканності особистості, повагу до її гідності. Правознавець О. Кістяковський наголошував на необхідності обмеження державної влади "невід'ємними, непорушними недоторканими, невідчужуваними правами людини", найважливішим з яких вважав право на гідне існування

Наступним важливим кроком у проголошенні прав людини в Україні був час Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки. III Універсал Української Центральної Ради проголошував "свободу слова, печатки, віри, зборів, спілок, страйків, недоторканності особистості та проживання, право та можливість використання місцевих мов у спілкуванні з усіма установами"

Російському, єврейському, польському та іншим народам в Україні надавалась національно-персональна автономія для забезпечення ним прав та свобод самоврядування за їхнім національним життям. Відповідно до Закону Української Центральної Ради "Про національно-персональну автономію" від 9 січня 1918 р. кожній з націй, що населяли Україну, надавалося право в межах Української Народної Республіки на "самостійний устрій свого

національного життя, яке здійснюється через органи Національного Союзу".

" Жодна європейська держава не мала такого закону. Перший товариш секретаря з Єврейських справ у розширеному Генеральному Секретаріаті Моше Зільберфаб порівнював цей закон з діями Великої Французької революції. У той час як остання проголошувала права людини, український закон проголошував права націй.

Конституція Української Народної Республіки 1918 р. Проект Основного Державного Закону УНР приділяли значну увагу правам громадян України. В обох актах були статті про рівність прав чоловіків і жінок, заборону дискримінації за походженням, вірою, народністю; про право особистої недоторканності, а також недоторканність проживання; про таємницю листування; про свободу совісті та віри, зміни віросповідання; про право на свободу пересування тощо.

Конституції УРСР 1937 та 1978 років включали окремі розділи з основних прав та обов'язків громадян, проте розміщення їх після розділів з основ суспільного устрою та політики свідчило про пріоритет держави, суспільства над особистістю, громадянином. Насамперед проголошувалися економічні та культурні права. За політичними правами декларувалося право об'єднуватись у політичні партії, що в умовах монопартійного режиму сприймалося як фікція. Не проголошувалося у цих конституціях декларація про зміну міста проживання, декларація про страйк тощо.

Прийняття Конституції у 1996 році стало важливим етапом у розвитку української термінології з прав людини. Розділ II "Права, свободи та обов'язки людини та громадянина" повністю погоджений з міжнародно-правовими актами прав людини. Попри це, перелік прав людини у Конституції не є вичерпним (ст.22 Конституції України). Як видно, в історії України були періоди, коли вона випереджала інші держави Європи та світу щодо розвитку прав людини.

Висновки.

Права людини взагалі можуть бути визначені як права, властиві нам від народження і без яких ми не можемо існувати як люди. Права людини та основні свободи дозволяють нам значною мірою вдосконалювати та використовувати такі властиві людині якості, як розум, таланти та свідомість, та задовольняти наші духовні та інші потреби. Вони засновані на все зростаючому прагненні людства до такого життя, в якому вроджена гідність і цінність кожної людської особистості використовувати повагу та захист. Їхнє заперечення є не лише індивідуальною та особистою трагедією, але ще породжує умови для соціальної та політичної нестабільності, сіючи насіння насильства та конфліктів як усередині суспільства та країн, так і між ними.

Список використаних джерел:

1. Удовенко Г. Забезпечення прав людини. Голос України. 2018.
2. Тодика Ю. Н. Конституційні засади формування правової культури. Х.: Райдер, 2021. С. 43.
3. Погорілко В. Ф. Конституція України. Проблеми теорії та практики. Правова держава: щорічник наук. пр. - К., 2001. Вип. 12. С. 141-158.
4. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17 липня 1997 р. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 40. Ст. 263.
5. Алексєєв С.С. Право: абетка - теорія - філософія: Досвід комплексного дослідження. - М.: Статут, 2019. С. 43.
6. Людина: філософ.-енцикл. словник / за заг. ред. І. Т. Фролова. М.: Наука, 2020. С. 3-7.
7. Шемшученко Ю. Конституція України та права людини. Право України. - 2011. - № 8. - С. 13-16.
8. Чермніх В. Права людини в Україні. Нова політика. 2021. № 1. С. 13.

The report examines the historical development of the human rights protection system. Conclusions and recommendations on improving the system of protection of the mentioned rights are offered.

Key words: human rights, citizen's rights, everyone's rights, history of development of citizen's rights, rights of citizens of Ukraine, rights of EU citizens.